Kaynak : Sigortalı Dergisi **Tarih :** Mayıs 2011

Bildiğiniz gibi önceki sayılarda sigorta tahkim sistemi ile tahkim sistemi içinde görev yapan ra portörler ve hakemleri genel hatlarıyla sizlere tanıtmaya çalışmıştım.

Tahkimin anlamı ve tahkim türleri

Bildiğiniz gibi önceki sayılarda sigorta tahkim sistemi ile tahkim sistemi içinde görev yapan raportörler ve hakemleri genel hatlarıyla sizlere tanıtmaya çalışmıştım. Bu sayıda sisteme esas teşkil eden yargılama usulü olarak tahkime ne anlama gelir kısaca buna değineceğim.

İnsanların oluşturduklan tüm topluluklarda uyuşmazlıkların da meydana getirmesi insan ilişkilerinin tabiatı gereğidir. Dolayısıyla meydana gelen uyuşmazlıkların yöntem olarak devlet eliyle değil de taraflarca seçilen özel kimseler tarafından çözümlenmesinin tarihi çok eski dönemlere dayanıyor. Bu alanda yazılan çeşitli kaynaklara bakıldığında tahkim uygulamalarının eski Yunan ve Roma dönemleri ve öncesinde de görüldüğü vurgulanıyor.

Sözcük anlamıyla taraflar arasındaki bir uyuşmazlığın hakemler eliyle çözülmesi demek olan tahkim, genel anlamda tarafların doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlığı aralarındaki anlaşmaya göre hakem veya hakem kurulunu götürdükleri, usulü yine taraflarca belirlenebilecek özel bir yargılama faaliyetini ifade etmektedir. Uyuşmazlığın çözülmesi kendilerine bırakılan özel kişilere ise hakem denir.

Tahkimin tanımında öne çıkan iki önemli unsur göze çarpıyor. Bunlardan birincisi uyuşmazlığın devlet mahkemeleri yerine hakemlerce çözülmesi, ikincisi ise hakemlerce yürütülen yargısal faaliyetin taraflar arasında geçerli olan bir tahkim sözleşmesine dayanmasıdır.

Tarafların bir uyuşmazlığın hakemlerce çözümlenmesi yolundaki iradesi uyuşmazlık çıkmadan önce veya uyuşmazlık çıktıktan sonra ortaya konmuş olabilir. Uyuşmazlık çıkmadan önce taraflarca yapılan ve daha sonra uyuşmazlığa konu olan sözleşmeye tahkimle ilgili bir madde eklenmiş olmasına "tahkim şartı", uyuşmazlık çıktıktan sonra uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesine yönelik ayrı bir sözleşme yapılmasına ise tahkim sözleşmesi deniyor. Yürürlükteki 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 517'nci maddesi uyarınca tahkim şartı veya sözleşmesinin yazılı olarak yapılmış olması geçerlilik koşuludur. Tahkimin uyuşmazlıkların devlet yargısı dışında çözülmüline ilişkin bir yol olduğunu belirtmiştik. Bu nedenle, ülke olarak, tarafların her türlü uyuşmazlığı değil sadece üzerinde serbest irade leriyle tasarruf edebilecekleri konulardaki uyuşmazlıkları tahkimle çözmeleri kabul edilmiştir. Örneğin bir boşanma veya velayet davası gibi kamu düzenine ilişkin konuların aracılık devlet yargısı eliyle çözülmü mümkün bulunuyor.

Tahkim yargılamasının kendi içinde de pek çok farklı türü mevcuttur. Tahkim yoluna gitmek tarafların iradesine bırakılmışsa buna ihtiyari tahkim denirken, eğer kanun bazı hallerde tarafların uyuşmazlığı tahkim yoluyla çözmesini zorunlu kılmışsa buna mecburi tahkim diyoruz.

Tahkim, belli bir kurum tarafından belirlenmiş kurallara uygun cereyan ediş-etmesemine göre de kurumsal (institutional) tahkim ve ayrı tahkim olarak ikiye ayrılıyor. Kurumsal tahkim, daimi bir hakem kurulu unun idaresinde, onun önceden tanzim ettiği kurallara göre cereyan eden tahkimdir. Tarafların iradelerince düzenlenmemiş hususlar, bu kurumun kurallarına göre yönetilecektir. Bu tahkim kurumları arasında en çok bilinenleri, Milletlerarası Ticaret Odası (MTO veya ICC Tahkimi), Amerikan Tahkim Kurumu (AAA), Londra Tahkim Kurumu (LCA) Stockholm Ticaret Odası Tahkim Kurumu'dur.

Ayrı (ad hoc) tahkim, ise tamamen tarafların iradi düzenlemelerine bağlı olarak, herhangi bir kurumun idaresinde cereyan etmeyen ve sadece belirli bir olay için geçici olarak oluşturulan tahkim türü ve yapısını ifade ediyor.

Tahkim türleri bunun yanında tahkime konu olan uyuşmazlığın türüne göre; aleyhde tahkim ve ticari tahkim, yabancılık unsuru içerip içermemesine göre de milli tahkim ve milletlerarası tahkim olarak ikiye ayrılıyor.

Hukukumuzda genel tahkimi düzenleyen iki temel yasa bulunmakta olup, milletlerarası nitelik taşıyan tahkime ilişkin kurallar 4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununda; milli tahkime ilişkin kurallar ise şu anda halen yürürlükte bulunan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer alıyor. 1 Ekim 2011 tarihinde yürürlüğe girecek 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile milletlerarası tahkime ilişkin hükümler ile milli tahkime ilişkin hükümler büyük ölçüde paralel hale gelecek.

Yukarıda sayılıdanmızın yanında, 5684 sayılı Kanunla getirilen sigorta tahkim sistemi de sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kimse ile risksi üstlenen taraf arasında ayrıca bir tahkim sözleşmesi bulunmasa bile, sigortacı kurumun sigorta tahkim sistemine üye olması kayıdıyla karşı tarafa tahkim Komisyonuna başvuru imkanı vermek suretiyle, kendine özgü (sui generis) bir tahkim türü olarak ortaya çıkıyor. Sigorta tahkim sisteminin diğer hukuk düzenleri içinde yer alan tahkim ve ombudsmanlık gibi yapılanmalarla olan benzerlik ve farkları ile genel anlamda tahkimin tercih edilme ve edilmeme nedenlerine ise önümüzdeki sayılarda değinmeye çalışacağım.

Sigortalı 30

TAHKİM KARARLARINDAN ÖRNEKLER

Sigortalı malın değerinde riskin gerçekleştiği dönem dikkate alınır

Başvuru sahibi tarafından, yağan şiddetli yağış nedeni ile işyerinin su bastığı ve bodrum katında bulunan mütehiff emtianın zarar gördüğü, meydana gelen zarar nedeni ile davalı sigortacının taraflarına eksik ödeme yaptığı, bu nakama ibranameye koydukları ibrânın kayıt ile kabul ettikleri ve gerçek zararlarının daha büyük olduğunu, eksik ödenen işyeri paket poliçe teminatının sigorta şirketi tarafından ödenmesi talep edilmiştir.

Sigorta şirketi vermiş olduğu cevapta; davalı sigortacı şirketi vermiş olduğu cevapta meydana gelen sel basınına ilişkin olarak davalı sigortalının tüm gerçek zararını karşıladıkları, talebin fahiş ve sebepsiz zenginleşme yaratmaya matuf olduğunu ve taraflarına atfı kabul bir kusur bulunmadığını bu nedenle davacı başvurusunun reddini talep etmişlerdir.

Hakem heyeti tarafından özetle; "TTK Madde 1289/2'nin tazmini gereken sigorta bedeli, sigorta olunan menfaatin riskonun gerçekleştiği zamandaki değerine göre tespit olunur" şeklinde olduğu, bu hükmün riskonun gerçekleşmesi halinde sigortacının, kendi sigortalısına ödemekle yükümlü olduğu tazminat miktarının ne şekilde tespit ve tayin edileceğini gösterdiği, mal sigortalarında sigorta ettirenin marur kaldığı zarar tespit ve tayin edilirken sigortalı malın sözleşme tarihindeki değeri değil, riskonun gerçekleştiği tarihteki değerinin nazarı dikkate alınacağı, hakem heyeti tarafından ifâda ve savunmaları icra sırasında ve taraflar arasındaki ihtilafın mümkün olan sigortalı emtianın hasar anındaki gerçek rayiç değerinin tespitinde ortaklaşmanın kurşunda ihtilafın halli için bilirkişi tarafından yaptırılan inceleme sonucu eksik ödeme yapılan kısmın sigortalıya ödenmesi kararı verilmiştir.

Tek taraflı fesih düzenlemelerine dikkat!

Başvuru sahibi tarafından, hayat sigortasının halesiz ve tek taraflı olarak feshedildiğini, kredi sözleşmesinin 15 inci maddesi uyarınca müşterinin sigorta sözleşmesini vade tarihinde yenilemeye yetkili olduğunu, eğer yenilemesi izer bu hususun bankça tarafından ne'sen yapılacağını, şayet bankaca yenileme yapılmaması halinde mesuliyetlerinin doğmayacağını düzenlemekte ve belirtmekte olduğunu, her ne kadar halesiz ve hukuka uygun olmayan nedenlerle bu haklar kredi sözleşmesinde yer almış ise de bankanın veya sigorta şirketinin tek taraflı olarak hayat sigortasını sonlandırma yetkilerinin bulunmadığını, poliçenin sigorta şirketi tarafından prim iadesi yapılarak feshedilmiş olması sebebiyle, murislerinin vefatına ilişkin tazminat taleplerinin reddedilmesi sonucu uğradıkları zararın tazminin talep etmektedirler.

Sigorta şirketi vermiş olduğu cevapta; kredi borcunun vadesinden önce kapatılması sonrasında, poliçenin sigorta şirketi tarafından prim iadesi yapılarak feshedilmiş olması sebebiyle, varislerin tazminat taleplerinin reddedilmesinin hukuka uygun olduğu belirtilmiştir.

Hakem tarafından yapılan değerlendirmede; bir sözleşmenin sona erdirilmesinde tarafların iradeleri açık şekilde uyuşacağı gibi zımnî olarak da iradelerin uyuşmasının mümkün olacağı, oysa davaya konu olayda ne kredinin erken kapatılmasında, ne de poliçenin sonlandırılmasında sigortalının hiçbir katılımının bulunmadığı, kredi borcunun erken kapatılmasında ve sigorta poliçesinin sona erdirilmesinde kredi borçlusu–sigortalının zımnî ya da açık bir irade açıklamasının bulunmaması sebebiyle, mevcut ve davaya konu hayat sigorta poliçesi özel şartlarına istinaden fesih sebepleri içerisinde bu tür tek taraflı bir sona erdirme düzenlemesi bulunmadığından davacı başvuru sahiplerinin taleplerinde haklı olduğu sonucuna varılmıştır.

Fare kemirmesi teminat kapsamında

Başvuru sahibi tarafından; aracının hareket etmemesi üzerine oto teknisyeni tarafından yapılan incelemede; aracın kablolarının fare tarafından kemirilmesi üzerine, sigortalı aracın hasar gördüğünün anlaşıldığı, bilahare sigorta kuruluşu tarafından yaptırılan ekspertiz incelemesi neticesinde de aynı durumun tespit edildiği, ancak sigorta kuruluşu tarafından hasar tazminatı talebinin Kasko Sigorta Genel Şartları'na uymadığı gerekçesiyle talebinin reddedildiği belirtilmiştir.

Sigorta şirketi tarafından özetle; ekspertiz tarafından yapılan inceleme sonucu hasarın sigortalının beyanına uygun olarak fare tarafından kablaların kemirilmesinden kaynaklandığının anlaşıldığı, ancak farenin aracın motorunun içine girerek motor aksamına zarar vermesinin Kasko Sigortası Genel Şartları A.1 maddesinde teminata dahil edilen risklerden olmayıp buna karşılık başka etmenler dolayısıyla araç donanımında meydana gelen hasarlar olduğundan hasar tazminî talebinin reddine karar verildiği beyan edilmektedir.

Hakem incelemesi sonucunda özetle; uyuşmazlık konusu olayda sigortalının hasarın meydana gelmesinde ne kasdı ve ne de ağır kusuru söz konusu olduğu, hasarın önceden öngörülemeyen ve gerek sigortalıya ve gerekse sigortacıya atfı mümkün olan bir sebeple meydana gelmediği, gerek Kasko Sigortası Genel Sigortası Genel Şartları'nda ve gerekse Kasko Sigortası Genel Şartları'nın yasal dayanağı teşkil eden Türk Ticaret Kanunu'nun Mal Sigortaları'na İlişkin esasları düzenleyen hükümlerinde, sigortacının hasarı tazmin yükümlülüğünün asıl, buna karşılık sigortacının hasarı tazmin yükümlülüğü dışında kalan halleri istisnai ve tahdidi olarak düzenlendiği, uyuşmazlık konusu, "kemirgen bir hayvanın sigortalı aracın motor aksamına zarar vermesi" hasarının da sigorta teminatı kapsamında kabul edilmesi sonucuna varılmıştır.